

بولینگ به تنہائے

(فروپاشے و بازسازے سرمایہ اجتماعے در آمریکا)

نویسنده: رابرٹ پاتنام

www.ketab.ir

ترجمہ

قربان عباسے



کتابخانه ملی و اسناد ملی ایران

- سرشناسه : باتنام، رابرت دی.، ۱۹۹۱ - م.
Putnam, Robert D.
عنوان و نام پدیدآور : بولینگ به تنهایی (فروپاشی و بازسازی سرمایه اجتماعی در آمریکا)/نویسنده رابرت پاتنام؛ ترجمه قربان عباسی؛ ویراستار محسن ساکنی.
مشخصات نشر : فروین: شمع آوید، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری : ۲۷۷ ص.
شابک : 978-622-99806-2-7
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : Bowling alone : the collapse and revival of American community, c2000.
عنوان اصلی : عنوان اصلی
یادداشت : کتاب حاضر با عنوان «بولینگ به تنهایی: فروپاشی و بازسازی روابط همبسته در آمریکا» با ترجمه قربان عباسی توسط انتشارات نشر مساله: موسسه مطالعات راهبردی چاپ شده در سال ۱۴۰۰ به چاپ رسیده است.
یادداشت : کتابنامه: ص. [۶۳۷]-۶۷۰.
عنوان دیگر : فروپاشی و بازسازی سرمایه اجتماعی در آمریکا.
عنوان دیگر : بولینگ به تنهایی: فروپاشی و بازسازی روابط همبسته در آمریکا.
موضوع : تحولات اجتماعی -- ایالات متحده -- تاریخ -- قرن ۲۰ م.
Social change -- United States -- History -- 20th century
موضوع : ایالات متحده -- اوضاع اجتماعی -- ۱۹۲۵ م -
United States -- Social conditions -- 1945
شناسه افزوده : عباسی، قربان، ۱۳۵۷ -، مترجم
شناسه افزوده : abbasi, Qorban
رده بندی کنگره : HN۶۵
رده بندی دیویی : ۳۰۶/۰۹۷۳
شماره : ۹۵۳۳۳۴۸
کتابخناسی ملی :
اطلاعات رکورد : فیبا
کتابخناسی :
کد رهگیری : ۹۵۳۹۵۹۳



بولینگ به تنهایی (فروپاشی و بازسازی سرمایه اجتماعی در آمریکا)

نویسنده: رابرت پاتنام، ۱۹۴۱ (۸۲ ساله)

مترجم: قربان عباسی

ویراستار: محسن ساکنی

چاپ اول: ۱۴۰۳

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۸۰۶-۲-۷

قیمت: ۵۳۰/۰۰۰ تومان

حروف چینی، صفحه آرایی: انتشارات شمع آوید

طراح جلد: صنم پورکلباسی

چاپ و صحافی: پیشگام

شمارگان: ۲۰۰ جلد

انتشارات شمع آوید

کد نشر: ۱۶۰۱۹

تلفن: ۰۹۱۲۱۸۲۷۵۲۵ - مدیر مسئول: محسن ساکنی

ایمیل: shameavid.pub@gmail.com

سایت سفارش خرید و تهیه نسخه الکترونیکی: <https://chaponashr.ir/shameavid>

فروشگاه فروش کتاب:

قزوین، میدان نخچیان، ضلع شرقی دانشگاه آزاد قزوین، شهر کتاب قزوین [insta: Qazvin_bookcity](https://www.instagram.com/Qazvin_bookcity)

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات شمع آوید محفوظ است.

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه از جمله فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در

سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز قبلی و کتبی از ناشر ممنوع است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

BOWLING ALONE

THE COLLAPSE AND REVIVAL OF
AMERICAN
COMMUNITY

Robert D. Putnam

SIMON & SCHUSTER

NEW YORK LONDON TORONTO SYDNEY
SINGAPORE

Robert D. Putnam January 9, 1941 (age 82)



SIMON & SCHUSTER Rockefeller Center 1230 Avenue of the
Americas New York, NY 10020
www.SimonandSchuster.com

Copyright © 2000 by Robert D. Putnam

All rights reserved, including the right of reproduction in whole or in
part in any form. SIMON & SCHUSTER and colophon are registered
trademarks of Simon & Schuster, Inc.

Designed by Edith Fowler Manufactured in the United States of
America

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data
Putnam, Robert D. *Bowling alone: The collapse and revival of
American community* / Robert D. Putnam.
p. cm. Includes bibliographical references and index.

1. United States—Social conditions—1945–2. Social change—United
States—History—20th century. I. Title.

HM5.P878 2000 306'0973—dc21

00-027278

ISBN 0-684-83283-6

ISBN 978-0-6848-3283-8

eISBN 978-0-7432-1903-7

The author and publisher gratefully acknowledge permission to reprint
figure 95 from

Civic Engagement in American Democracy,
edited by Theda Skocpol and Morris P. Fiorina, The Brookings
Institution
Press, 1999.

Reprinted with permission of The Brookings Institution.

"کتابی غنی، متفکرانه، گیرا و سرشار از اندیشه‌های ناب... آکنده از اطلاعاتی برانگیزاننده دربارهٔ عادات اجتماعی و سیاسی آمریکایی‌های سده بیستم."
-آلان ریان، نقد کتاب نیویورک

"کتابی جاه‌طلبانه و بلندپروازانه... بولینگ به‌تنهایی دستاوردی شگرف و نابهنجار است. تحقیقات جناب پاتنام بسیار وسیع و پردامنه است، نبوغ او فروزان و درخشان، لحن او باوقار و نثر او عاری از تکلف و در عین حال خیلی جذاب است."
-اکونومیست

"پاتنام اساساً آدمی است فرهیخته و بسیار آموخته... این کتاب بسیار مسئولانه، ظریف و متعادل به نگرارش درآمده است... کتابی به‌راستی پر از جزئیات متقاعدکننده."
-میشل پاکنهام، بالتیمور سان

"شایستگی آن را دارد که با آثار کلاسیکی چون "جمعیت تنها" و "جامعه مرفه" مقایسه شود."
-جان اطلس، نیوارک استار

"چهارصد صفحه آن پر از اسرار و تجزیه تحلیل‌هایی است که برای اثبات فروپاشی سرمایه اجتماعی در ایالات متحده ارائه شده‌اند... بولینگ به‌تنهایی باید به‌پاس برانگیختن بیداری و آگاهی ما در درک مشارکت مدنی و فراهم آوردن آن همه اسناد و مدارک متقن مورد تحسین و ستایش واقع شود."
-فرانسیس فوکویاما، واشنگتن پست

"اثری بدیع و به‌یادماندنی، در عین حال عظیم و چشمگیر... تفنگ بادی بچگانه نیست که از کلاس درس به بازار انبوه شلیک کند؛ یک جنگ افزار ضدتانک است که می‌توان در مباحثات خود با آن بحث را به سرعت پیش برد. کتابی است با قدرتی شگفت‌انگیز و همه کتاب‌های پژوهشی دانشگاهی را به سادگی پشت سر می‌نهد... جامعیت و کاملیت به طرز حیرت‌انگیزی در این اثر نمایان است. پاتنام انگشت خود را به‌درستی به یک دگرگونی جامعه‌شناختی مهم نشانه رفته است."
-دیوید نیهان، بوستون گلوب

"با فراهم آوردن مجموعه سترگی از اعداد و ارقام، نمودارها و جارت‌ها و گراف‌ها و نتایج ده‌ها و بلکه صدها پژوهش دیگر، پاتنام پیام خود را با روشنی و وضوح هر چه تمام به ما ارائه می‌دهد و بارقه امید را در دل همه ما روشن می‌کند که درک کنیم در چه موقعیت ترسناکی گرفتار آمده‌ایم."
-هفته‌نامه ناشران

"اثری بسیار قوی و سهمگین... هیچ جا تا آنجا که من اطلاع دارم ندیده‌ام که پرده از روی این راز ناگشوده عدم مشارکت مدنی برداشته شده باشد و هیچ جا چون این اثر به عدم هم‌بستگی و انزوای روزافزون ما پرداخت نشده است. این کتاب با حجم عظیم داده‌ها و اطلاعاتی که فراهم کرده، خود را در بالاتر از هر اثر مرتبط دیگر نشانده است." - کورتیس گانز، ماهنامه واشنگتن

"کتاب بولینگ به‌تنهایی ارزش خواندن، مذاقه و تأملات بیشتری دارد. موضوع بسیار مهم است و پاتنام شما را وادار می‌کند تا درباره چالش‌های پیش رو یک اقتصاد فوق پیشرفته با فناوری بسیار بالا فکر کنید."

- کریستوفر فارل، بیزنیس ویک

"بحثی برانگیزاننده. پاتنام مشکلات واقعی را پیش‌روی ما قرار می‌دهد... چشم‌اندازهای بهتر وسیع‌تری را در مقابلمان قرار می‌دهد تا بهتر با هم بیامیزیم و بهتر در کنار هم زندگی کنیم."

- مجله‌ای ان‌سی

"کتابی که آشکارا شمه‌ای به مبارزه فکری و خوانش جدی فرامی‌خواند... کتابی است که برای سال‌های آینده در دستور جلسات مباحثات گروهی قرار خواهد گرفت. این کتاب بسیاری را برای سال‌های بسیار درگیر خواهد ساخت."

- مارک جاکوبس، کریستین سنچری (قرن مسیحی)

"این کتاب رابرت پاتنام؛ یعنی بولینگ به‌تنهایی، کتابی است که باید خوانده شود، نخواندش تاوان در پی دارد."

- دایانا راویچ، نویسنده کتاب لغت بک

"بولینگ به‌تنهایی یک سفر اجباری است. رابرت پاتنام با فراهم آوردن هزاران سند و مدرک قانع‌کننده تلاش نموده از ایده و تز قدرتمند و بدیع خود درباره زوال سرمایه اجتماعی و مشارکت مدنی طی چند دهه گذشته در آمریکا دفاع کند. این کتاب تأمل‌برانگیز و برانگیزاننده موجب دامن‌زدن به مباحثات بسیاری خواهد شد و نشان خواهد داد که بحران در جامعه آمریکا جدی است."

- ویلیام جولیوس ویلسون، دانشگاه هاروارد

"دغدغه‌ها و نگرانی‌ها درباره هزینه پیشرفت و تأثیرات گزنده آن بر روحیه هم‌جواری و هم‌بستگی در این کتاب به زیبایی ارائه شده است. جناب پاتنام اندیشه‌های خود را به شیوه‌ای خوانا در این کتاب ارائه نموده است."

- برتی آهم نخست‌وزیر ایرلند

فهرست مطالب

بخش اول: مقدمه ۱۷

فصل اول: تأملاتی درباره دگرگونی اجتماعی در آمریکا ۱۹

بخش دوم: روندهای مشارکت مدنی و سرمایه اجتماعی ۴۵

فصل دوم: مشارکت سیاسی ۴۷

فصل سوم: مشارکت مدنی ۷۳

فصل چهارم: مشارکت دینی ۹۷

فصل پنجم: روابط در محیط‌های کار ۱۱۹

فصل ششم: روابط اجتماعی غیررسمی ۱۳۹

فصل هفتم: نوع دوستی، فعالیت‌های اوقات فراغت و انسان دوستی ۱۶۹

فصل هشتم: عمل متقابل، صداقت و اعتماد ۱۹۳

فصل نهم: در برابر جزومد؟ گروه‌های کوچک، جنبش‌های اجتماعی و شبکه ۲۱۳

بخش سوم: چرا؟ ۲۵۷

فصل دهم: مقدمه ۲۵۹

فصل یازدهم: فشار زمانی و مالی ۲۶۹

فصل دوازدهم: تحرک و پراکندگی ۲۸۹

فصل سیزدهم: فناوری و رسانه‌های جمعی ۳۰۷

فصل چهاردهم: از نسلی به نسل دیگر ۳۴۵

فصل پانزدهم: چه چیزی مشارکت مدنی را کشت؟ جمع‌بندی ۳۸۱

بخش چهارم: پس چه؟ ۳۹۱

فصل شانزدهم: مقدمه ۳۹۳

فصل هفدهم: آموزش و رفاه کودکان ۴۰۵

فصل هجدهم: محله‌های امن و مولد ۴۲۱

فصل نوزدهم: شکوفایی اقتصادی ۴۳۹

فصل بیستم: سلامتی و سعادت ۴۵۱

فصل بیست و یکم: دموکراسی ۴۶۵

فصل بیست و دوم: سوییۀ تاریک سرمایۀ اجتماعی ۴۸۹

بخش پنجم: چه باید کرد؟ ۵۰۹

فصل بیست و سوم: درس‌های تاریخ: عصر طلایی و عصر مرفی ۵۱۱

فصل بیست و چهارم: به‌سوی دستور کار متحرک برای طرف‌داران سرمایۀ اجتماعی ۵۶۵

پیوست

ضمیمه ۱: سنجش تغییر اجتماعی ۵۸۵

ضمیمه ۲: منابع، جداول و نمودارها و اشکال ۶۰۶

منابع ۶۲۳

پیشگفتار مترجم

سال ۱۳۹۴ بود که در مقطع دکتری علوم سیاسی، در گرایش جامعه‌شناسی سیاسی گام در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران نهادم. البته کارشناسی ارشد من هم در همان دانشکده بود. در این دوره بود که یکی از استادان کتابی دربارهٔ سرمایه اجتماعی به دانشجویان معرفی نمود تا پس از مطالعه دقیق آن، مطالب آن در کلاس به صورت سمینار ارائه شود. کتابی دربارهٔ «سرمایه اجتماعی» بود که پرفسور رابرت پاتنام دربارهٔ اهمیت آن در توسعهٔ جوامع با مطالعهٔ موردی ایتالیا انجام داده بود. مطالعه پاتنام به همراه دو همکار ایتالیایی‌اش در پی اصلاحاتی انجام شد که حکومت مرکزی ایتالیا برای تمرکززدایی و گسترش دموکراسی از طریق ایجاد حکومت‌های منطقه‌ای صورت گرفت. پاتنام این بود که چرا با وجود سیاست‌های مشخص و یکسان دولت مرکزی، نهادهای دموکراتیک در شمال ایتالیا کارآمدتر از جنوب عمل می‌کنند. به علاوه چه عاملی اختلاف رشد اقتصادی شمال و جنوب ایتالیا را توضیح می‌دهد. در شمال ایتالیا، نهادهای جمعی بهتر کار می‌کردند، مردم بیشتر در انتخابات شرکت می‌کردند و عملکرد سازمان‌های اداری مطلوب‌تر بود؛ درحالی که در جنوب ادارات پاسخگوی شهروندان نبودند و شهروندان نیز به حکومت منطقه‌ای اعتمادی نداشتند. به تعبیر پاتنام، همکاری و تعاون داوطلبانه در جایی که ذخیره و انباشت اساسی از سرمایه اجتماعی در قالب قواعد مبادله و شبکه‌های تعهد مدنی وجود داشته باشد به آسانی صورت می‌گیرد.

این گونه بود که مفهوم سرمایه اجتماعی به دغدغه ذهنی‌ام تبدیل شد و تصمیم گرفتم اثر دیگری از رابرت دی پاتنام را که جامع‌ترین کتاب نگاشته شده در باب مفهوم سرمایه اجتماعی است، به فارسی ترجمه کنم و بدین وسیله به اندوخته علمی دانشجویان رشته جامعه‌شناسی و علوم سیاسی افزوده باشم. اما هرچه گشتم، کتاب بولینگ را پیدا نکردم. ناچار به خود پرفسور پاتنام ایمیل فرستادم و از او خواستم در صورت امکان، کتاب را امضا کرده و به آدرس دانشکده

حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ارسال نمایند. راستش در ابتدا تصور نمی کردم کسی به این درخواست جسورانه و تا حد زیادی گستاخانه پاسخی بدهد؛ اما تیری بود که در تاریکی رها کردم. در کمال تعجب، تنها بعد از دو روز که ایمیل هایم را بررسی می کردم متوجه پاسخ مهربانانه و ارزشمند پرفسور پاتنام شدم. ایشان نه تنها کتاب نود و پنج دلاری خود را امضا کرده بود، بلکه مشتاق آن بود که به زودی شاهد ترجمه فارسی این اثر باشد. خلاصه کتاب «بولینگ به تنهایی» پس از چند روزی به دستم رسید؛ اما مشغله زندگی در شهرستان و رفت و آمد به تهران و درگیری های تحصیلی مانع شد که بلافاصله ترجمه آن را شروع کنم. ترجمه کتاب را از اولین روز تابستان سال ۹۵ آغاز کردم و قریب به سه ماه با روزی هشت ساعت ترجمه کتاب را به پایان بردم؛ اما لذت یادگرفتن و آموختن از این کتاب چنان وافر بود که متوجه هیچ سختی و مشقتی نشدم. کتاب در هر برگش چنان آموزنده بود که گاهی از سر شوق اشک در چشمم جمع می شد و آرزو می کردم ای کاش همه دانشجویان و استادان و دولتمردان، این کتاب را به دست بگیرند و تا تمام نکرده اند از خواب دور نکنند.

پی یو بورديو، جامعه‌شناس فاسی، به درستی معتقد است که هر کشوری اگر بخواهد به توسعه دست یابد، باید حداقل چهار سرمایه بنیادی، یعنی سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی، سرمایه نمادین و سرمایه اجتماعی را تأمین کند. بدون این چهار سرمایه، امکان توسعه و پیشرفت فراهم نخواهد شد و من به عنوان دانشجوی جامعه‌شناسی می‌دانم که چگونه به دست خویشتن تیشه بر این سرمایه‌ها و پتانسیل‌ها می‌زنیم. در میان این چهار سرمایه شاید بتوان به یقین ادعا کرد که سرمایه اجتماعی بنیادی‌ترین و ضروری‌ترین سرمایه‌هاست.

به واسطه وجود این سرمایه اجتماعی است که رابرت پاتنام تعریف می‌کند وقتی به همراه همسرش از شمال ایتالیا به سمت جنوب آن با ماشین سفر می‌کردند، چنان وارد فضای متفاوتی می‌شوند که وی به همسرش می‌گوید انگار راه خود را گم کرده و از مرز خارج شده‌ایم. اما درواقع آنها از مرز خارج نشده بودند، بلکه پا به جنوب ایتالیا گذاشته بودند که به‌خاطر فقدان سرمایه اجتماعی و اعتماد متقابل بین شهروندان و عدم اجرای وظایف شهروندی‌شان در فقر و فلاکت زندگی می‌کردند. رابرت پاتنام تنها دلیل این شکاف میان شمال و جنوب ایتالیا را وجود سرمایه اجتماعی زیاد در شمال و فقدان آن در جنوب می‌داند.

رابرت پاتنام در همین کتاب «بولینگ به تنهایی»، شکوه می‌کند که روزگاری در آمریکا خانواده‌ها شب‌ها دور هم جمع می‌شدند و با هم به بازی جمعی و ورق می‌پرداختند. این بهانه‌ای می‌شد که بین آنها صمیمت و صله‌رحم باشد، اعتماد متقابل بالا باشد و همدیگر را دوست و اعضای خانواده ای بزرگ ببینند؛ اما از دهه هفتاد به بعد، افراد روزبه‌روز دچار انزوا و تنهایی شدند و ترجیح دادند به بازی‌های تک‌نفره‌ای چون بولینگ بپردازند که خود بیانگر جامعه بحران‌زده است. او انزوا و تنهایی شهروندان و امتیزه‌شدن را بحران تلقی می‌کند. اشاره می‌کند که روزی و روزگاری خانه‌ها بالکن داشتند و همسایه‌ها عصرها که در بالکن می‌نشستند، می‌توانستند به هم سلام کنند و حال همدیگر را جویا شوند؛ اما با برداشتن بالکن‌ها، این فضای صمیمی از فضای خانه و همسایگی رخت بر بسته است. در جایی اشاره می‌کند که وقتی به مدرسه‌ای سر می‌زند و می‌بیند قریب به نود دست لباس یونیفرم استفاده نشده در انبار مدرسه است، مدیر توضیح می‌دهد که این لباس‌های یونیفرم برای دانش‌آموزانی بود که سال‌های پیش با افتخار داوطلب می‌شدند و این لباس‌ها را می‌پوشیدند و با مراجعه به خانواده‌ها برای هم کلاسی‌های بی‌بضاعت، کمک‌های مالی جمع‌آوری می‌کردند؛ اما متأسفانه در سال‌های اخیر دانش‌آموزان کمی داوطلب می‌شوند. رابرت پاتنام در این کتاب ارزشمند، آن را بحرانی برای جامعه آمریکا تلقی می‌کند، چرا که از تعداد خیرین یک دهه پیش که در یک ناحیه شهری کاسته شده است. او مطالعه می‌کند که از دهه هفتاد میلادی، تعداد انجمن‌های مدنی و غیرانتفاعی کاسته شده است و این برای جامعه آمریکا که توکویل، اندیشمند فرانسوی، آن را جامعه انجمنی می‌داند یک بحران تلقی می‌شود.

سرمایه اجتماعی عنصری مطلوب برای انجام همکاری‌های درون گروهی است و هرچه میزان آن بیشتر باشد، دستیابی گروه به اهداف خود با هزینه کمتری انجام می‌گیرد. اگر در گروهی به دلیل نبود ویژگی‌هایی مانند اعتماد و هنجارهای مشوق مشارکت و سرمایه اجتماعی به اندازه کافی فراهم نباشد، هزینه‌های همکاری افزایش خواهد یافت و تحقق عملکرد به برقراری نظام‌های نظارتی و کنترل پرهزینه بستگی خواهد کرد. در مقابل، وجود سرمایه اجتماعی به میزان کافی و مناسب، سبب برقراری انسجام اجتماعی و اعتماد متقابل می‌شود و هزینه‌های تعاملات و همکاری‌های گروهی کاهش می‌یابد و در نتیجه عملکرد گروه بهبود می‌یابد. به نظر پاکستون (۱۹۹۹)، سرمایه اجتماعی دو مؤلفه پیوستگی‌های عینی میان افراد به عنوان شبکه عینی که افراد

را در فضای اجتماعی به یکدیگر پیوند می‌دهد و نوعی پیوند ذهنی را شامل می‌شود که موجب شکل‌گیری روابط مبتنی بر اعتماد متقابل و روابط عاطفی مثبت اعضای جامعه به یکدیگر می‌شود. سرمایه اجتماعی نوعی انرژی بالقوه و تسهیل‌کننده کنش است که می‌تواند در سطوح مختلف ساختار اجتماعی، سطوح خرد، میانی و کلان مورد استفاده قرار گیرد. در اندیشه پاتنام و فوکویاما سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک پدیده جامعه‌شناسی کلان لحاظ شده است. به‌نظر آنها ملت‌ها می‌توانند از سطوح متفاوتی از سرمایه اجتماعی برخوردار باشند که فرصت تحقق دموکراسی یا صنعتی شدن آن‌ها را فراهم می‌سازد، در نهایت در شرایط وجود سرمایه اجتماعی شاهد بسط و گسترش فرایند مشارکت در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و نیز بسط انجمن‌های داوطلبانه خواهیم بود؛ فرایندی که می‌تواند سازوکار مؤثری برای نیل به توسعه باشد.

اعتماد، لازمه شکل‌گیری پیوندها و معاهدات اجتماعی است. اعتماد اجتماعی، ایجادکننده تعاون و همیاری است و تنها در این حالت است که در عین وجود تفاوت‌ها، قادر به حل مشکلات و انجام تعهدات اجتماعی می‌شود. اعتماد اجتماعی، برگرفته از عدالت و برابری و امنیت اجتماعی نیز زاینده آنها می‌باشد. اعتماد و تأثیر آن بر فرآیند توسعه را زیربنا و زمینه‌ساز اصلی جوامع مدرن می‌داند، هرچند که سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد، مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است. زئومکا که در میان جامعه‌شناسان معاصر مبحث اعتماد اجتماعی را مورد عناایت ویژه قرار داده است، باور دارد توجه به اعتماد اجتماعی ایده‌ای جدید نیست، بلکه جریان چند قرنی است. به نظر او با برخورداری جامعه جدید از ویژگی‌های منحصربه‌فردی چون آینده‌گرایی، شدت وابستگی متقابل، گستردگی و تنوع جوامع، تزیاید نقش‌ها و تمایز اجتماعی، بسط نظام انتخاب، پیچیدگی نهادها و افزایش ابهام، ناشناختگی و تقویت گمنامی، غریبه بودن به محیط اجتماعی، توجه به اعتماد اجتماعی و نقش آن در حیات اجتماعی، شاهد رشد نوعی جهت‌گیری فرهنگ گرایانه خواهیم بود که واجد نوعی چرخش از مفاهیم سخت به مفاهیم نرم می‌باشد. چنین چرخشی، زمینه توجه عمیق‌تر به مفاهیم اعتماد را به دنبال داشته است و در طی دو دهه‌ی گذشته شاهد موج جدیدی از مباحث مربوط به اعتماد در مفاهیم علوم اجتماعی به‌ویژه جامعه‌شناسی هستیم. بدون سرمایه اجتماعی، هیچ اجتماعی به هیچ سرمایه‌ای نمی‌رسد. در سازمان‌ها و بنگاه‌ها و

جوامع امروزی، سرمایه اقتصادی از نظر درجه اهمیت پایین‌ترین مرتبه را دارد. در بازارهای امروزی، میلیاردها دلار معامله صرفاً بر اساس اعتماد و توافق دوجانبه صورت می‌گیرد؛ به ویژه در بازارهای بورس و بازار آتی^۱ که گاهی محصولی که در چند ماه آینده تولید می‌شود، از امروز معامله می‌گردد. در بازار نفتی میلیون‌ها بشکه صرفاً بر اساس توافق ظاهری معامله می‌شود.

مثال بارزتر سرمایه اجتماعی، تیم فوتبال است که در آن زمین، چمن و تجهیزات ورزشگاه، سرمایه مادی و اقتصادی، بازیکنان و مربیان تکنیکی، سرمایه انسانی و داوران بی‌طرف و قواعد تعریف شده و روشن بازی و رفتار اخلاقی بازیکنان در مجموع، سرمایه اجتماعی بازی را شکل می‌دهند. اگر چه این سه دسته سرمایه، مکمل یکدیگرند، ترتیب اهمیت آنها قابل شناسایی است. حال ببینیم اگر تلتک این سه سرمایه را حذف کنیم، چه اتفاقی رخ خواهد داد. اگر عده‌ای فوتبالیست داشته باشیم و یک ورزشگاه، اما هیچ کدام از بازیکنان حاضر نباشند به قواعد بازی تن دهند یا هیچ کس را به عنوان داور قبول نداشته باشند، هرگز بازی صورت نمی‌گیرد. لذا در صورت فقدان سرمایه اجتماعی، اما بازی فوتبال صورت نمی‌گیرد. اما اگر بازیکنان باتجربه و تکنیکی نباشند، یعنی سرمایه انسانی وجود نباشد، بازی صورت می‌گیرد؛ اما خیلی بی‌رونق و ناپخته و بدون جذابیت به گونه‌ای که هیچ تماشاگری را جذب نمی‌کند. پس در این حالت، بازی آغاز می‌شود؛ ولی در دستیابی به اهداف خود موفقی نیست. حال اگر بازیکنان تکنیکی و باتجربه حضور داشته باشند و داور بی‌طرف نیز قواعد تعریف شده را اعمال و نظارت کند، اما ورزشگاه وجود نداشته باشد، بازی جالب پرحرارتی را می‌توان در زمینی ساده انجام داد.

به‌طور کلی، عموم جامعه‌شناسان امروزه بر این موضوع اتفاق نظر دارند که اگر جامعه‌ای بخواهد به سطح بالایی از توسعه و پیشرفت برسد، باید عوامل و آفت‌های فروکننده سرمایه اجتماعی را از سر راه بردارد؛ عواملی همچون فروستگی، عدم ثبات، ایدئولوژی و فردگرایی بیش‌ازحد که به خودخواهی و خودپسندی بینجامد. قوم‌گرایی، تشدید تفاوت‌ها، منیت‌های فردی و جمعی، شوونیسم و انکار و نفی دیگران و نادیده گرفتن مصالح جمعی و خیر همگانی و در یک کلمه نادیده گرفتن معنا و مفهوم شهروندی، آفتی است که جامعه ایرانی را چون خوره از درون می‌خورد. اگر می‌خواهیم کشوری توسعه‌یافته داشته باشیم، باید به‌جای منیت و خودخواهی، به‌جای پیداد و ستمگری در حق همدیگر، به‌جای دروغ و ریا و ربا و نفاق، بر تعاون

^۱ - futures exchange

و همدلی و انسجام فرهنگی تمرکز کنیم و اعتماد عمومی را تقویت نماییم. شبکه‌ای از انجمن‌ها و نهادهای مدنی و احزاب مدرن و فراگیر ایجاد کنیم و بر تربیت و پرورش روح ایرانی بر مبنای گفتار نیک و پندار نیک و کردار نیک تمرکز کنیم. تنها در پرتو سرمایه اجتماعی بالاست که می‌توان سه سرمایه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را به کار گرفت و تنها در پرتو تحقق این چهار سرمایه است که می‌توان کشور را به وطن یا همان بهشت مجسم بدل کرد.

در پایان لازم می‌دانم ترجمه این کتاب را به همه انسان‌های خوبی تقدیم کنم که در بدترین وضعیت این روزگار پرادبار با مهربانی و سخاوت کنارم ایستاده‌اند و یاری خود را از من دریغ نکرده‌اند؛ به ویژه رحمت رضانیای عزیز که اینک مقیم کشور سوئد هستند و خانم نه نامقی عزیز که ساکن دانمارک هستند و همین‌طور دوست گران‌قدرم محسن ساکتی عزیز که به‌راستی بدون مهربانی و حسن‌نیت او چاپ و انتشار مجدد این کتاب ممکن نمی‌شد. امیدوارم هر عیب و نقصی که در ترجمه بود، خوانندگان عزیز تذکر دهند و یاری‌ام کنند که گفت:

هر که عیب و نقص خویش را دید و شناخت

اندر استکمال خود دو اسبه ساخت

و باشد که مردم ایران با هر گروه و طایفه و مذهب و مسلکی که دارند، در ساختن این

کشور و تبدیل آن به وطن، دمی از تلاش بازایستند که باز گفته‌اند:

ز فکر تفرقه بازآی تا همه مجموع

به حکم آن که چو شد اهرمن سروسرود